

УДК 378.015.31:17.022.1:[378.6:61]-057.875(477)"196/197"
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-3-35>

Ольга ХРИСТЕНКО,
orcid.org/0000-0001-6036-2829
кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського
(Тернопіль, Україна) hrystenko@tdmu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УРСР У 60-70-х рр. ХХ СТ. ЯК ІСТОРИЧНИЙ УРОК

У статті репрезентовано традиційні та специфічні форми виховної роботи в медичних закладах вищої освіти Української РСР, спрямовані на формування ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів. Встановлено, що за допомогою традиційних форм виховного впливу (концерти, екскурсії, тематичні збори й ін.) цілеспрямовано формували інтернаціональний (на противагу національному, українському) вектор ціннісної орієнтації студентів. Специфічні форми виховної роботи (атеїстичні гуртки, ленінський залік, вечори наукового атеїзму, краєзнавчі дослідження та ін.) дозволяли зосереджувати увагу студентів на ключових «точках» комуністичної ідеології, що мали б стати ціннісними орієнтирами майбутніх лікарів: атеїзм, колективізм, інтернаціоналізм, авторитет комуністичної партії. Усі форми виховного впливу передбачали формування у студентів науково-атеїстичного світогляду, що виключав релігійно-етичний компонент, який апріорі передбачає моральні засади формування особистості через такі фундаментальні цінності, як гідність, свобода, індивідуальна й національна ідентичність. Визначено тенденцію залучення студентів медичних закладів вищої освіти (як учасників всесоюзних конкурсів) до вивчення тем, які б відображали ворожість науки, зокрема, медицини, та релігії. Підсумовано, що використання традиційних і специфічних форм виховної роботи детермінувало системне формування у майбутніх лікарів низки антицінностей: радянський патріотизм (як відданість комуністичній партії, котра уособлювала тоталітарну владу й чинила злочини проти людяності), войовничий атеїзм (як почуття/поведінку ненависті до релігії, церкви, духовних провідників), лицемірство (як рису політичної культури радянського суспільства, яке не отримувало від влади інформацію про об'єктивну реальність, а таку, що була спотворена в інтересах правлячої партії). Результати дослідження засвідчують необхідність формування системи цінностей сучасних студентів на демократичних, національних та духовно-моральних засадах, що виступають запорукою виховання гідної людини.

Ключові слова: виховання, цінності, студенти, медичні заклади вищої освіти.

Olga KHRYSTENKO,
orcid.org/0000-0001-6036-2829
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Higher Pedagogy and Social Sciences of I. Ya. Horbachevsky
Ternopil National Medical University
(Ternopil, Ukraine) hrystenko@tdmu.edu.ua

DEVELOPMENT OF VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS IN MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF THE USSR IN THE 60 -70s OF THE 20th CENTURY AS A HISTORIC LESSON

Traditional and specific forms of educational work in medical institutions of higher education of the Ukrainian SSR aimed at development of value orientations of future doctors are presented in the study. It was established that traditional forms of educational impact (concerts, excursions, thematic meetings, etc.) purposefully formed international (as opposed to national, Ukrainian) value orientation vector of students. Specific forms of educational work (atheist circles, Lenin's assessment, evenings of scientific atheism, local history studies, etc.) made it possible to focus students' attention on the key "points" of communist ideology, which should have become valuable guidelines for future doctors: atheism, collectivism, internationalism, the authority of the Communist Party. All forms of educational impact provided for development of a scientific-atheistic worldview in students except for the religious and ethical component, which a priori provided for the moral foundations of personal development through such essential values as dignity, freedom, individual and national identity. The trend of involving students of medical institutions of higher education (as participants in all-Union competitions) in the study of the issues that would reflect the hostility of science, medicine and religion in particular, was determined. Thus, traditional and specific forms of educational work determined the systematic development of a number of anti-values in future doctors: Soviet patriotism (as loyalty to the Communist Party, which personified totalitarian authority and committed crimes against humanity), militant atheism (as feelings/behaviour of hatred towards religion,

church, spiritual leaders), hypocrisy (as a feature of political culture of the Soviet society, which did not receive any information about objective reality from the authorities, but the distorted information in favour of the ruling party). The results of the study prove the necessity of development of values in current students on democratic, national and spiritual as well as ethical grounds, which are the key to raising a worthy individual.

Key words: education, values, students, medical institutions of higher education.

Постановка проблеми. Система виховання в Незалежній Україні все ще перебуває на етапі пошуку/творення критеріїв змісту, форм, методів та засобів виховної роботи з дітьми та молоддю. Адже слід ураховувати як перманентні інтереси української держави/нації, так і динамічні процеси в суспільно-культурному житті, виклики часу (як от війна) й не менше – «сліди» історичного минулого, що суттєво впливають на сьогодення. З метою виховання сучасного покоління фахівців із розвинутою системою релевантних цінностей, слід розуміти історію педагогіки вищої освіти через її переосмислення, критичний аналіз та адекватну оцінку з перспективи формування ціннісного аспекту гуманітарної підготовки нинішніх студентів.

Предметом нашого дослідження обрано форми виховної роботи в медичних закладах вищої освіти УРСР у 60-70-х рр. ХХ ст., оскільки в цей період спостерігаємо велике розмаїття заходів, спрямованих на формування особистості студента/студентки. Також дане питання є важливим для вивчення з огляду на те, що саме відповідні шляхи, способи та засоби донесення необхідної інформації до розуму і серця людини є запорукою ефективного виховного впливу, на що й розраховували ідеологи та виконавці освітньої політики радянської доби.

Аналіз досліджень. Окреслена проблематика передбачає міждисциплінарні розвідки, тому важливими є наукові праці істориків, філософів, соціологів, педагогів тощо. Серед останніх досліджень знаходимо монографії Ю. Каганова «Конструювання «радянської людини» (1953-1991): українська версія» (Запоріжжя, 2019), який, серед іншого, репрезентує вищу школу як середовище ідеологічного виховання « нової радянської людини», І. Мухіної – «Ціннісні доміанти радянського освітньо-культурного простору» (Харків, 2013) – яка зазначає, що саме культурно-цивілізаційна ідентифікація вітчизняного освітньо-культурного простору допоможе вирішувати актуальні проблеми національного відродження та суспільного розвитку. Водночас, інтерпретації цінностей у контексті історичного минулого та сучасних освітніх викликів сприяють фундаментальні праці педагогів, серед яких: І. Бех, М. Боришевський, Г. Васянович, С. Гончаренко, С. Карпенчук,

О. Киричук, Н. Ковтун, О. Кононко, О. Сухомлинська та ін. З огляду на недостатність вивчення зазначеної проблематики, зокрема, на основі архівних джерел, які дозволяють критично проаналізувати педагогічну спадщину радянського періоду, ми обрали тему даного дослідження.

Мета статті – проаналізувати особливості форм виховної роботи в медичних закладах вищої освіти УРСР у 60-70-х рр. ХХ ст., спрямованої на формування ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів.

Виклад основного матеріалу. Історіографія та аналіз джерел досліджуваного періоду засвідчують розвиток системи гуманітарної підготовки майбутніх лікарів в УРСР на засадах партійності, діалектичного матеріалізму, інтернаціоналізму та атеїзму. В нашому дослідженні спробуємо показати, як зміст відповідної виховної концепції «доносили» студентам, щоб це стало їхніми цінностями/переконаннями.

За результатами аналізу архівних та інших джерел, ми класифікували форми виховної роботи з майбутніми лікарями на традиційні та специфічні, які були сконструйовані відповідно до ідеологічних інтересів правлячої комуністичної партії.

Спершу проаналізуємо традиційні форми виховного впливу, спрямовані на формування певних ціннісних орієнтацій студентів. Отож, ураховуючи потужну роль мистецтва в розвитку системи цінностей молоді, для студентів влаштували концерти, щоб спрямовувати естетичне виховання майбутніх лікарів у необхідне партії русло. Зокрема, це були концерти народних артистів Росії Гуляєва, Кобзона, естрадних колективів Ленінграда, Києва, Кишиніва, Чехословаччини, ансамблю під керівництвом народного артиста УРСР Павла Вірського, танцювального колективу під керівництвом М. Сатіновського (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 2. Спр. 117. Арк. 21; Історія інституту, 2021). Таким чином, переплітаючи в змістовому наповненні концертів для студентської молоді різнонаціональні культурні явища, колективи, а також здійснюючи виразну промоцію російських артистів, організатори цих заходів цілеспрямовано формували отой інтернаціональний (на противагу національному, українському ідентичному) вектор ціннісної орієнтації майбутніх лікарів. Такий підхід неминує детермінував тією чи іншою мірою «осідання» відповідного

стилю мислення, пріоритетів, акцентів у свідомості, розумі студентства, формуючи ширше утворення/властивість цієї спільноти – молодого покоління – а саме суспільну свідомість, менталітет, мислення із неодмінними прикметниками «радянська», «радянський», «радянське».

Задля формування патріотизму як цінності молоді людини, в медичних закладах вищої освіти практикували екскурсії до пам'ятних історичних місць. Наприклад, «партизанськими стежками Карпат», у музей, на підприємства (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 2. Спр. 117. Арк. 22). Певною мірою використовували красназничий потенціал, скажімо, майбутні лікарі відвідували локації, пов'язані з періодом у 1920 році, коли Тернопіль був тимчасово столицею Галицької радянської соціалістичної республіки і діяв Галревком, очолюваний В. Затонським (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1797. Арк. 31). Загалом, екскурсії як форма виховної роботи допомагали педагогам вирощувати молоді розуми і серця студентів у середовищі властиво історії радянської влади в Україні, що однозначно обмежувало гуманітарний світогляд майбутніх лікарів, відмежованих від інтелектуально-духовної спадщини та фундаментальних цінностей їхніх предків як репрезентаторів самобутньої української нації.

Поширеною формою виховання майбутніх лікарів були тематичні збори, які, ймовірно, запозичені з досвіду дитячо-юнацької скаутської організації «Пласт», яка виникла на українських теренах у 1911 році й спрямовувала свої зусилля на національно-патріотичне й духовне виховання підростаючого покоління українців; а головною формою роботи з пластунами була «збірка» (в сенсі «збиратися разом»), яка організовувалася на конкретну тему під загальним пластовим гаслом «Бог і Україна».

А тематичні збори у радянських закладах вищої освіти, де навчалися майбутні лікарі, проходили під відповідними ідеологічними назвами, скажімо, «Роль радянського лікаря у вихованні молодого покоління» чи «Мій край, моя ти Батьківщина». На тематичних зборах обговорювали книги, статті, кінофільми. Типовими елементами були диспути, наприклад, на тему «Мій ідеал», обговорення фільму «Один день життя», статей «Білий халат солдата», «Перші кроки до перемоги» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1797. Арк. 34). Відтак, тематичні збори, які охоплювали невелику групу студентів, відігравали доволі суттєву роль у формуванні ціннісних орієнтирів майбутніх лікарів завдяки можливості залучення кожного учасника/учасниці до спілкування, вира-

ження своєї думки з приводу конкретної теми, що була заздалегідь обрана з метою впровадження радянської ідеології у світоглядні основи особистості майбутніх лікарів.

Завдяки періодичному проведенню тематичних семінарів з вивчення марксистсько-ленінської теорії, а також семінарів економічної освіти педагогі медичних закладів вищої освіти намагалися формувати й закріплювати базові уявлення студентів про марксизм-ленінізм, радянську політекономію. Адже тематичні семінари слугували своєрідним «майданчиком» розгортання базових ідеологем комунізму, коли майбутніх лікарів заохочували слухати аналіз вербальних конструктів на кшталт «братні народи», «світле майбутнє», «соціалістичний інтернаціоналізм» і т.д. та позиціонувати їх як найвищі громадянські цінності.

Виступи у ЗМІ не були перманентною формою виховання особистості радянського студента, але майбутніх лікарів заохочували періодично брати участь як гості радіопрограм та, більш частіше, писати статті до місцевих періодичних видань. Як свідчать джерела, студенти та викладачі виступали на радіо та публікували дописи в пресі, зазвичай, із антирелігійною пропагандою (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 40. Арк. 10). Таким чином, у майбутніх лікарів не лише старалися формувати атеїстичні погляди (що релігія є антицінністю), а й, залучаючи їх до сфери мас-медіа, «четвертої влади», спонукали студентів виявляти свою світоглядну позицію публічно (хоча нерідко це могло суперечити їхнім внутрішнім переконанням).

Далі перейдемо до аналізу специфічних форм виховної роботи (що були притаманні винятково радянській системі освіти/просвіти), використовуючи які організатори навчально-виховного процесу в медичних закладах вищої освіти УРСР намагалися впливати на формування ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів. Підкреслимо, що велике значення у «покращенні ідейно-виховної роботи» мало створення курсових партійних організацій комуністичної партії, які керували виховною роботою на кожному курсі (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 40. Арк. 5), визначаючи її безальтернативний вектор розвитку.

При цьому, в межах медичних закладів вищої освіти функціонували вечірні університети марксизму-ленінізму (школи основ марксизму-ленінізму), де слухачі історичного та філософського факультетів готувалися до відповідної організаційно-педагогічної діяльності зі студентами, щоб пропагувати їм ціннісні пріоритети панівної ідеології. Як згадували в своїх спогадах викладачі-ветерани, які ще з кінця 60-х років ХХ ст.

працювали в системі вищої медичної освіти Української РСР, проводився жорсткий контроль за відвідуванням усіма викладачами цих вечірніх університетів. Для викладачів-клініцистів це було особливим викликом, адже вони витрачали дорогоцінний час не на свою фахову роботу, професійне вдосконалення чи відпочинок, а на вислуховування політичної пропаганди, яка жодним чином не сприяла ні підвищенню якості надання освітніх послуг майбутнім лікарям, ні медичних послуг населенню.

Ціннісні орієнтації майбутніх лікарів також формували за посередництвом гуртків з філософських проблем науково-технічної революції і її впливу на медико-біологічні науки. Архівні матеріали засвідчують, що для цих гуртків характерними були доповіді, наприклад, на такі теми: «Проблеми соціального і біологічного в процесі адаптації людини в умовах сучасної НТР», «Роль географічного середовища в розвитку суспільства». Також ми натрапили на тему: «Творча сила абстрактного мислення. Роль інтуїції в діагностиці» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1953. Арк. 21), яка в радянському дискурсі виглядає досить незвично й сміливо, на противагу усталеному матеріалістичному світогляду, що виключав будь-які апеляції до ірраціонального, інтуїтивного.

Власне, в медичних закладах вищої освіти студентів виховували через систему антирелігійних гуртків, суспільно-політичних клубів, наприклад, під назвою «Войовничий атеїст». І хоча в документах декларували, що їхніми завданнями є ідейне, моральне, трудове загартування («закалка») студентів, вироблення навичок масово-політичної, організаційної роботи в колективі, утвердження активної життєвої позиції (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 3019. Арк. 20), майбутнім лікарям пропонували готувати й слухати доповіді пропагандистського змісту, зокрема, «Реакційна роль сучасного баптизму», «СРСР – країна справжньої свободи совісті» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1953. Арк. 22). Як бачимо, студентам представляли не просто тези про шкоду однієї з релігійних течій, а абсолютно лицемірне парадоксальне твердження стосовно «справжньої свободи совісті» у той час, коли в Радянському Союзі непримиренно «воював атеїзм», християнство як традиційна релігія була заборонена, християн (насамперед, духовний клір) переслідували й нищили.

У середині 70-х років ХХ ст. створюють нові гуртки: гурток з «вивчення аграрної політики партії на сучасному етапі», гурток «соціальне і біологічне в людині» (духовної складової не виділяли), гурток з проблем соціальної структури

розвинутого соціалістичного суспільства (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2292. Арк. 18). Отже, гуртки як форма виховного впливу на становлення особистості дозволяли зосереджувати увагу студентської молоді на ключових «точках» комуністичної ідеології, що мала б «розгорнутися» в конкретні ціннісні орієнтири майбутніх лікарів, звернені на атеїзм, колективізм, інтернаціоналізм, авторитет Леніна і КПРС...

Щоб прихильність до комуністичної партії мала якесь історичне опертя, для майбутніх лікарів організовували дні революційних традицій. У вищих школах відроджували свято «маевка», яке, за розповіддю літніх комуністів, підпільно відзначали в роки царату. Студенти організовано приходили до «вічного вогню» і на тому місці «маевки» виступали з промовами та зобов'язувалися не заплямувати пам'ять дідів, а продовжувати їхню боротьбу за «великі ідеали комунізму» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1797. Арк. 31). Специфічними формами виховання студентів на засадах марксизму-ленінізму були ленінський залік та ленінські читання, що також не дозволяли забувати вождя комуністів і його науку, яка виражала (анти)цінності тоталітарної ідеології СРСР.

Обов'язковою була участь майбутніх лікарів у Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт із суспільних дисциплін, присвяченому історії комсомолу, міжнародного молодіжного руху тощо. Вже сама підготовка студентів до конкурсу спрямовувалася на формування у них відповідних ціннісних орієнтацій, адже вони вивчали й репрезентували в своїх працях проблеми етичного, філософського, загальнокультурного характеру. Наприклад, йшлося про трактування комуністичної моралі як вищого ступеня морального прогресу людства, взаємозв'язок права і моралі в соціалістичному суспільстві, незамінну роль комсомолу в інтернаціональному вихованні молоді, що позиціонувалося як цінність, трудові подвиги комсомолу, вчення Леніна щодо діалектики як «душі» марксизму, роль праці у виникненні свідомості і мови, походження життя на Землі у контексті матеріалістичної філософії, естетичні принципи соціалістичного реалізму. Прикметно, що студенти готували навіть окремі виступи щодо основних категорій моралі, таких як: добро, зло, совість, обов'язок, честь, щастя, але їхнє змістове наповнення й тлумачення не могли виходити поза межі матеріалістичної діалектики, марксизму-ленінізму й цілей радянського вищого керівництва.

Поодинокими зустрічалися теми доповідей, що б розкривали потенціал професійної підготовки

майбутніх лікарів через освоєння гуманітарних і суспільних наук (наприклад, «Використання закономірностей зв'язку причини і наслідку в практичній діяльності лікаря» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2663. Арк. 36] чи «Моральне обличчя радянського лікаря» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 1797. Арк. 30)). Натомість, студентам рекомендували представляти роботи з метою критики «ворожих» концепцій та/чи ідеологій. Відтак, майбутні лікарі для участі в конкурсі вивчали неотомізм як офіційну ідеологію Ватикану, особливості критики екзистенціалізму – суб'єктивно-ідеалістичної концепції існування і свободи, «буржуазно-реформістської» концепції мирного співіснування комуністичної і буржуазної ідеологій, «буржуазних теорій» про співвідношення особистості і суспільства (проти індивідуалізму як протиположності колективізму).

Звісно, що студентів зобов'язували репрезентувати на конкурсі низку доповідей задля засвоєння ними самими та поширення тез наукового атеїзму. Зокрема, майбутні лікарі готували дослідження про гносеологічні і соціальні корені релігії і шляхи подолання релігійних «пережитків» як необхідну передумову утвердження наукового світогляду, наукові й релігійні засади походження життя на Землі (тут підкреслено протиставлення релігії та науки, що було характерно для радянської пропаганди в частині войовничого атеїзму), «реакційну» роль релігії в суспільстві, походження і соціальну сутність християнства, класовий характер російського православ'я, соціальну сутність і кризу тогочасного католицизму, реакційну роль «греко-уніатської» церкви, міжнародного сіонізму, Почаївської Лаври, розвиток атеїзму як закономірність «соціалістичного прогресу», та провідну в цьому контексті тезу, що СРСР – країна «дійсної свободи совісті» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2663. Арк. 38).

З метою формування атеїстичного світогляду майбутніх лікарів, їх залучали вивчати теми, що мали б відображати непримиренність чи, радше, ворожість науки, зокрема, медицини та релігії. Так, типовими були конкурсні роботи про роль природознавства в боротьбі проти релігії, атеїстичне значення вчення І. Павлова про вищу нервову діяльність, атеїстичне значення робіт І. Сеченова, роль медицини в боротьбі проти релігії, «лжегуманізм» релігійної моралі, наукові основи політики КПРС стосовно релігії і церкви, науково-атеїстичне виховання студентської молоді, роль атеїзму в тогочасній ідеологічній боротьбі та науково-атеїстичний світогляд як цінність для комуністичної партії (який виклю-

чав релігійно-етичний компонент, що відображає моральні засади формування особистості через такі фундаментальні цінності, як гідність, свобода, індивідуальна й національна ідентичність).

Процес підготовки до конкурсу спрямовувався на формування в майбутніх лікарів твердих переконань про паритетне геополітичне становище України, точніше, Української РСР, яку так і назвали «Рівна серед рівних» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2663. Арк. 41) (тут рівність республік, які входили до СРСР, декларували як цінність, до речі, в той час, коли країни Західної Європи та Америки небезпідставно називали Радянський союз «в'язницею народів»). Та, незважаючи на таку репутацію, ідеологи тоталітарної системи СРСР не втомлювалися пропагувати в освітньому середовищі тезу про вболівання за демократичні цінності. Наприклад, учасники конкурсу мали представляти роботу на тему «Ангольський народ на шляху демократичних перетворень» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2663. Арк. 42).

У 1976 р. у республіканському турі конкурсу взяли участь студенти медичних інститутів Української РСР: Київського, Запорізького, Львівського, Івано-Франківського, Тернопільського, Харківського, Донецького, Ворошилоградського, Дніпропетровського, Чернівецького, Кримського, Вінницького, Одеського, а також Полтавського стоматологічного й Харківського фармацевтичного інститутів (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 2663. Арк. 21). Таким чином, всесоюзний конкурс сприяв формуванню в студентів переконання про те, що вся молодь, яка репрезентувала вищу школу, мала чи, принаймні, декларувала спільні цінності – в межах радянської ідеології. Ця світоглядна «солідарність» повинна була закріплювати вчення марксизму-ленінізму і партійну політику в свідомості майбутніх лікарів.

Вечори наукового атеїзму як специфічна форма виховної роботи зі студентами передбачали залучення їх до пропагандистської роботи серед населення. Так, окремі здобувачі вищої медичної освіти готували співдоповіді із викладачами-клініцистами, які проводили прийом хворих, а потім виступали в сільських клубах з лекціями на атеїстичні теми, розвінчуючи «релігійні догмати і забобони». Власне, студенти разом із викладачами та лаборантами були постійними агітаторами серед населення в закріпленому районі міста (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 1. Спр. 40. Арк. 8; 10). За цих умов майбутні лікарі мали ввійти в роль популяризаторів атеїзму, що, у випадку відсутності інтеріоризації антирелігійних ідей, могло детермінувати внутрішньо особистісний конфлікт.

У контексті радянської пропаганди був такий специфічний напрямок як викриття українського «буржуазного націоналізму». Щоб залучити майбутніх лікарів до цієї справи, використовували, власне, літню виробничу практику. Так, архівні джерела засвідчують, що в 1981 році студентам Тернопільського державного медичного інституту доручили вивчити в районах Тернопільської та Рівненської областей факти «о кровавых злодеяниях украинских буржуазных националистов» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 2. Спр. 3203. Арк. 23). За результатами «досліджень», на основі зібраних матеріалів під керівництвом викладачів організували для всіх курсів конференції під назвою «Украинские буржуазные националисты – злейшие враги украинского народа». На них виступали студенти, викладачі, учасники «борьбы с националистическими бандами» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 2. Спр. 3203. Арк. 23). Загалом було проведено 15 таких конференцій, у яких взяли участь 2278 майбутніх лікарів.

Прикметно, що студентів залучали викрити не лише діяння «украинских буржуазных националистов», а й «униатской церкви» (ДАТО. Ф. Р-2984. Оп. 2. Спр. 3203. Арк. 28) (малося на увазі Українську Греко-Католицьку Церкву, яка з 1946 року була заборонена радянською владою, оскільки завжди сприяла обороні національних інтересів українства, що не збігалося з інтересами тоталітарної системи СРСР).

Навіть, якщо майбутні лікарі перебували в літньому таборі, до них приїжджав спеціально викла-

дач для проведення ідейно-виховної роботи, привозив бібліотечку («ленінську», звісно), газети, журнали, проводив політінформації... Таким чином, навіть улітку, поза інститутом, у майбутніх лікарів продовжували формувати переконання, що партійна ідеологія є цінністю, яку треба «передавати» народним масам. А краєзнавча робота з «викривання» «ворогів народу» претендувала на звання «специфічної форми виховання лицемірства й упередженості», які априорі є антицінностями, проте не визнавалися такими в радянській реальності.

Висновки. Використання традиційних і специфічних форм виховної роботи детермінувало системне формування у майбутніх лікарів не лише ціннісних орієнтацій у межах концептів відповідальності, дружби, колективної взаємодопомоги тощо, а й низки антицінностей: радянський патріотизм (як відданість комуністичній партії, котра уособлювала тоталітарну владу й чинила злочини проти людяності), войовничий атеїзм (як почуття/поведінку ненависті до релігії, церкви, духовних провідників), лицемірство (як рису політичної культури радянського суспільства, яке не отримувало від влади інформацію про об'єктивну реальність, а таку, що була спотворена в інтересах правлячої партії). Ці результати дослідження засвідчують необхідність формування системи цінностей сучасної молоді на демократичних, національних та духовно-моральних засадах, що виступають запорукою виховання гідної людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДАТО – Державний архів Тернопільської області.
2. Історія інституту. *Житомирський медичний інститут*. URL: <https://zhim.org.ua> (дата звернення 13.11.2021).

REFERENCES

1. DATO – Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. [State archive of Ternopil region.]
2. Istoriiia instytutu. *Zhytomyrskiy medychnyi instytut* [History of the institute. Zhytomyr Medical Institute]. URL: <https://zhim.org.ua> (дата звернення 13.11.2021). [in Ukrainian]